

Pred kratkim so hrvaški mediji objavili, da je v Osijeku šest otrok, starih od 13 do 17 let, končalo na psihiatriji, ker so uživali drogo, imenovano tudi osvežilec zraka, ki vsebuje rastline, prepojene z nevarnim derivatom THC (sintetičnimi kanabinoidi). Leta 2014 so sintezno obliko THC za zdravljenje slabosti in bruhanja pri kemoterapiji rakavih bolnikov kljub opozorilom civilne družbe dovolili tudi v Sloveniji. Leta 2015 je zaradi kajenja t. i. osvežilca umrl 15-letni fant iz Zagreba. V EU naj bi v povezavi s to drogo ugotovili že več kot 20 smrti. Pozanimali smo se, ali je »osvežilec zraka« tudi na slovenskem trgu, in izvedeli, da so pri nas še ne docela razjasnjene štiri smrti, morda prav tako povezane s tem sintetičnim pripravkom.

Tekst: **ALENKA SIVKA**
Foto: **ARHIV ZARJE IN OSEBNI ARHIV**

Na Hrvaškem ena smrtna žrtev, šest otrok je v bolnišnici; štiri neraziskane smrti v Sloveniji

KAJ SE SKRIVA V

Simona Šabić, sodelavka Združenja DrogArt, združenja za zmanjševanje škodljivih posledic drog, nam je najprej povedala, da za uporabo droge, ki bi se imenovala »osvežilec zraka«, pri nas še niso slišali. Raziskovali smo naprej in povprašali še doktorja medicine Dušana Nolimala, sodelavca Mednarodnega inštituta za kanabinoide (ICANNA),

FOTO: DROGART

Simona Šabić

ki je hkrati eden naših največjih poznavalcev uporabe in učinkov dovoljenih in nedovoljenih psihoaktivnih snovi. Povedal nam je, da pri nas smrti s sintetičnim THC še nismo evidentirali, »imamo pa probleme pri interpretaciji štirih smrti, povezanih s konopljo, v letih 2015 in 2016. Podatki o teh smrtih vsebujejo veliko negotovosti. Hipotetično bi šlo v nekaterih primerih lahko tudi za smrt zaradi kajenja sintetičnega THC. Smrti zaradi naravne konoplje pri zdravem človeku resni strokovnjaki ne prepoznavajo. Tudi tveganje za smrtni izid pri akutni izpostavljenosti THC je več kot stokrat manjše kot pri alkoholu. Imamo preprosto premalo informacij oziroma je bila metodologija raziskav ne navadno pomanjkljiva in zaključki neprimerljivi z zaključki drugih raziskav v svetu.«

»OSVEŽILCIH ZRAKA«?

Kaj pa glede hrvaškega primera? Dr. Nolimall je razmišljal: »Gre za še eno tragično in nepotrebno žrtev teh relativno novih drog. Pojav ni nov. Prav leta 2015 smo v Sloveniji odkrivali v povprečju že od eno do dve novi psihoaktivni snovi na teden. Pojav se je pozneje nekoliko umiril. K tem drogam sodijo psihoaktivne snovi z različnimi kemičnimi in farmakološkimi značilnostmi. Prevladovali naj bi sintetični kationi in kanabinoidi. Ker jih s testi težko odkrijemo, so velik izziv tako v kliniki kot v javnem zdravju. Danes poznamo že več kot tisoč vrst sintetičnih kanabinoidov. Osebe iz sosednje države naj bi zau-

Dr. Dušan Nolimall

žile mešanico sintetičnih snovi, znanih po tem, da imitirajo psihoaktivne učinke THC.«

Ali niso sintetični kanabinoidi v Sloveniji prepovedani? Dr. Nolimall: »Mnogi so, a seveda še zdaleč ne vsi. Po drugi strani pa domača zakonodaja ne ovira dostopnosti do tovrstnih kanabinoidov, saj so ti v oseščini še vedno dosegljivi, prav tako je mogoče njihov uvoz. Države imajo namreč glede sintetičnih kanabinoidov različne zakonodaje. Dejstvo je, da je pojav sintetičnih kanabinoidov, vključno s THC, povezan z nedostopnostjo naravne konoplje. Velja

pravilo: več je represije in preganjanja pridelovalcev konoplje, večje je zanimanje za sintetične nadomestke. Kriminalci so korak pred nami ter proizvajajo in tržijo nepregledno število novih sintetičnih drog, ki se prodajajo tudi kot osvežilci zraka, sol

Osvežilec zraka je na Hrvaškem mogoče kupiti legalno in v prosti prodaji, zdravniki pa opozarjajo, da ne gre za osvežilec, temveč za sintetično drogo zelo močnega, tudi smrtno nevarnega derivata THC. Sintetične kanabinoide nanesejo na zeleno rastlinsko snov, ki je navzven podobna konoplji, npr. na hmelj, meto, peteršilj, redkeje na industrijsko konopljo. Z derivatom prepojene suhe rastline najstniki zmešajo s tobakom, zvijejo in pokadijo. Pri kajenju osvežilca se lahko pojavijo občutek hitrega utripanja srca, rdečica, občutek dušenja, agresija, paranoidnost, znaki lahko trajajo teden dni.

za kopol, gnojilo za rastline, različni praški, zelišča, začimbe, da bi se izognili pregonu. Sintetični kanabinoidi so ponavadi razpršeni po zeliščni zmesi, namenjeni kajenju. V resnici so to nevarne sintetične droge, ki verjetno vsebujejo veliko sintetičnega THC, pri čemer je učinek močnejši in dolgotrajnejši, kar povečuje nevarnost smrti. Večina teh snovi je v primerjavi z naravno konopljo zelo slabo raziskana. Tudi pri nas je mogoče najti te snovi, katerih namen je posnemati učinke konoplje. Nekatere se prodajajo neposredno na trgu prepovedanih drog, druge, tako imenovane dovoljene snovi, pa se prodajajo odkrito.«

Rezultat je lahko smrt. Zakaj je »sintetika« tako popularna? Ker jo je s testi za droge težje odkriti, meni Nolimall. »Popularna je tudi pri nezaveščenih ljudeh ali tistih, ki bi se želeli izogniti nadzoru. Sintetični kanabinoidi se tržijo kot varna, le-

konopljo, kot nekateri zmotno mislijo.« Tudi raziskovalci so v okoljih, kjer so opazili pomanjkanje naravne konoplje na trgu, opazili prehod na sintetično in druge droge oziroma zamenjavo naravne konoplje s sintetično. Ampak te snovi se tudi kemično razlikujejo od konoplje in imajo lahko hude stranske učinke, vključno z epileptičnimi napadi, psihozami, odvisnostjo in smrtjo. Nikakor niso varen nadomestek za naravno konopljo. Od leta 2000 naj bi bile skoraj v vseh državah EU v porastu zastrupitve s temi snovmi. Na urgenco prihajajo mladi in starejši in povejo, da so »kadili konopljo«. Vendar imajo bizarne simptome z učinki, ki niso značilni za naravno konopljo,« je posvaril. »Učinki zastrupitve s sintetičnimi kanabinoidi z visoko vrednostjo sintetičnega THC so tako akutni kot kronični. Toksikologi v tujini poročajo – pri posebej občutljivih posameznikih – o hudih epileptičnih napadih in krčih, poškodbah ledvic, srčno-žilni toksičnosti, možganski kapi in srčni odpovedi, hudi tesnobi in psihozah. Lahko povzročijo tudi odvisnost.«

Sintetični THC in naravna konoplja. Kako ločiti to dvoje? »Pro-

»Dejstvo je, da je pojav sintetičnih kanabinoidov, vključno s THC, povezan z nedostopnostjo naravne konoplje.«

blem je, ker povsod še ne ločujejo sintetičnih snovi oziroma sintetičnega THC od naravne konoplje. V Sloveniji bi bilo sintetične kanabinoide smiselno stalno spremljati v zdravstvenem sistemu, predvsem pa jih ločiti od naravne konoplje, ne pa vse metati v isti koš, kar je škodljivo,« je razložil dr. Nolimall. »Preventiva je lahko eden ključnih pristopov, ki pomagajo krepiti in izboljševati zdravje, kakovost življenja ter blaginjo posameznika in skupnosti. Učinkovita je, če so je deležni že otroci in mladostniki in če se izvaja v vseh življenjskih obdobjih. Vendar je v situaciji prepovedi, ko mladi svoje tvegano vedenje skrivajo, slabo učinkovita. Zato vse več strokovnjakov ugotavlja, da je prepoved konoplje za odrasle ne samo zgrešena, ampak tudi večplastno škodljiva. 'Vojna proti drogami', ki vključuje tudi konopljo, negativno posega v številna življenja, omogoča

širjenje nekontroliranega in nevarnega črnega trga, neuspešno poskuša zmanjšati dostop mladoletnikom, ovira uporabo konoplje v medicinske namene, kriminalizira in stigmatizira uporabnike ter strokovnjake, ki delujejo na tem področju, zavira razvoj in izvedbo raziskav, znatno obremenjuje policijski in pravosodni sistem.«

Ni nadzora. »Ugotavljamo, da na črnem trgu drog ni dovolj strokovnega nadzora,« je povedal dr. Nolimall. »Manj nevarne droge se mladoletnim pogosto prodaja skupaj z bolj nevarnimi, kot so sintetični nadomestki, katerih učinke slabo poznamo. Zato se je treba zavzemati za takšno preventivo in regulacijo konoplje, ki bi spodbudila in omogočila odprte pogovore med mladimi ter starši in strokovnjaki. Država mora nemudoma ločiti trg manj nevarnih drog od bolj nevarnih. Sem sodi tudi ločevanje trga z naravno konopljo in s sintetičnimi kanabinoidi oziroma sintetičnim THC. Za začetek kaže razviti ustrezno metodologijo epidemiološkega spremljanja, da bomo sploh lahko ločevali vplive in učinke naravne konoplje od njenih kombinacij z drugimi drogami, alkoholom, zdravili in vplivi ranljivosti, predvsem pa

od sintetičnih kanabinoidov, posebej sintetičnega THC. Ne glede na različna mnenja o nevarnosti konoplje je treba paziti, da pojavov ne zamešamo, ker so zaradi naravne konoplje smrti tako rekoč nemogoče, kar pa ne drži za sintetične kanabinoide.«

Številne nepotrebne smrti. Kdo je torej odgovoren? Dr. Nolimall je spet odgovoril brez zadržkov: »Menim, da so prav sedanja politika prepovedi, neurejeni trg in capljanje na mestu odgovorni za številne nepotrebne smrti. Naša etična odgovornost je, da preprečimo takšne nepotrebne smrti. Prepričan sem, da je državna regulacija konoplje boljši pristop, kot če trg s kanabinoidi še naprej puščamo v rokah kriminalcev.« Bomo torej čakali, da »osvežilci zraka« preplavijo tudi naše tržišče, ali bomo kaj storili, da se to ne zgodi? ■